

[1357 Op it mêd]

Anatoli Liberman, 'The etymology of the English word key'. Yn: Rivista Italiana di linguistica e di dialettologia, anno I-II. Instituti editoriale e poligrafici internazionali, Pisa-Roma (1999-2000), 131-148.

Dit artikel is al fan in pear jier lyn, mar it ûnderwerp makket it wurdich dat it hjir dochs noch mar even synjearre wurdt. It Fryske wurd *kaai* is ynsafier unyk dat it fierders allinne mar yn it Ingelsk foarkomt: *key*. Dat wurd hat ûnderwerp west fan tal fan etymologyske stúdzjes, mar in wier befredigjende oplossing is nea jûn, sa't Liberman omstannich oantoant. Hysels hâldt it op in woartel **kaig-*, dy't sokssawat as 'stôk mei in bûgd einstik' betsjut, en dy't er situearret yn Skandinaavje. Dêr-útwei is er ôfsakke nei Noardingelske dialekten en nei it Frysk. De fjouwer siden literatuerferwizings meie in oanwizing wêze foar de djipgong fan dit artikel.

(siebren dyk)

Arjen P. Versloot, 'Why Old Frisian is still quite old', Folia Linguistica Historica 25 (2004), 253-298.

Germen J. de Haan publisearre yn 2001 in artikel yn *Folia Linguistica Historica* ûnder de titel "Why Old Frisian is really Middle Frisian", dêr't er yn úthold dat de term Aldfrysk winliken net doocht, omdat de taal net de taalkundige eigenskippen hat fan de oare Aldgermaanske talen, mar dat dy earder oerienkomt mei de middelfaze fan it Ingelsk, Nederlânsk en Dútsk. Versloot skriuwt dêr no in reaksje op. Foar in part jout er in oare ynterpretaasje oan 'e troch De Haan bybrochte feiten. Mar hy bringt ek nije feiten oan, benammen op it mêd fan lûd- en foarmleare, behellet mear Fryske boarnen yn 'e diskusje, en hellet ek it Aldnoardgermaansk der by, dat in lettere oerlevering hat as de âlde grutte Westgermaanske talen. De konklúzje fan it ûndersyk wurdt moai koart werjûn yn 'e titel fan it stik. Versloot slacht in periodisearring fan it Frysk foar dy't ynhâldt dat oant likernôch it jier 1400 de taal noch mei rjocht Aldfrysk neamd wurde kin. De midfryske tiid soe dan oant 1550 rinne. Hoe dan ek, dit artikel is in wichtige bydrage yn it ûndersyk nei de posysjonearring fan it Frysk binnen it grutte gehiel fan 'e Germaanske talen.

(siebren dyk)

Ocke-Schwen Bohn, 'How to organize a fairly large vowel inventory: the vowels of Fering (North Frisian)', Journal of the International Phonetic Association 34 (2004), 161-173.

US WURK LV (2006), p. 71

Yn dit artikel wurdt in part fan ‘e risseltaten prissentearre fan in fonetyske dokumintaasje fan it Fering, it Noardfryske dialekt fan it eilân Föhr. It oanbelangjende projekt wol net allinnich dokumintearje, mar ek in bydrage leverje oan ‘e fonetyske typology. Yn it stik wurdt ûndersocht hoe’t de Fering lûden ferdield binne yn ‘e akûstyske romte, wat de effekten fan oanswettende bylûden op ‘e lûden binne, en wat de eigenskippen binne fan it koart/ lang-ferskil. It docht ûnder oaren bliken dat it boppeste part fan ‘e akûstyske romte tichter befolke is as it ûnderste. Fierders binne der yn it Fering mei syn navenant grutte fokaalfoarrie gjin grutte koartiku-laasje-effekten, wat strykt mei de hypoteze dat sokke effekten grutter binne nei-geraden dat de lûdfoarrie lytser is. De tradisjonele yndieling yn koarte en lange lûden wurdt troch de mjittingen befêstige, mar it brûken fan ‘e doer fan ‘e lûden om lûden dy’t yn ‘e akûstyske romte deun byinoar sitte, útinoar te hâlden, is yngewikkelder as oft de stavering fan it Fering suggerearret. Sprekfaasjeferskillen hawwe gjin ynfloed op ‘e doerratio fan pearen fan koart en lang lûd.

(jarich hoekstra)

Jeroen van Craenenbroeck, Ellipsis in Dutch dialects. Dissertaasje Universiteit Leien (2004), LOT 96, ISBN 90-76864-58-6.

Foar it Frysk is it “Part One” fan dizze dissertaasje fan belang. Dat part behannelet twa konstruksjes, yllustrearre troch it Belgysk Brabânske *Jef eid iemand gezien, mo ik weet niet wou da* en it Ingelske *Ed gave a talk yesterday, but I don’t know what about*. De earste sin is apart troch it foarkommen fan dat *da* nei it fraachwurd, de twadde troch de ûngewoane folchoarder *what about*, mei it ferhâldingswurd nei it fraachwurd. Van Craenbroeck fynt út dat beide konstruksjes frijwat dingen mienskiplik ha, û.o. op it mêd fan klam en de beheining dat se allinne mei koarte fraachwurdsjes wolle, en net mei komplekse fraachwurdkloften. It Frysk skynt in frijwat unike taal te wêzen omdat it beide konstruksjes sjen lit, yllustrearre yn ‘e fraach: *wêr dat oer?* De taal krijt dan ek in apart haadstik 5 taparte om dat oan te toanen en te analysearjen. Dy analyse makket ûnder oare gebrûk fan in komplekse bynwurdkloftstruktuer (CP). It bestean dêrfan wurdt ek al wer mei beargumintearre oan ‘e hân fan it Frysk (bygelyks oan ‘e hân fan *wa-of-t*) yn paragraaf 3.3.6. Van Craenenbroeck hâldt yn haadstik 6 lykwols út dat it *dat* yn *wa dat?* dêr net direkt diel fan útmakket, mar dat it in oanwizend foarnamwurd is. Soks kontra de opfetting fan Jarich Hoekstra yn in net-publisearre artikel fan 1993, oars it iennichste dat hjirfoar ea it omtinken foar sokke konstruksjes frege hat.(siebren dyk)

Horst Haider Munske (útj.), Deutsch im Kontakt mit germanischen Sprachen. Max Niemeyer Verlag, Tübingen (2004).

Horst Haider Munske, yn ‘e frisistyk net ûnbekend, hat yn Erlangen in tal

US WURK LV (2006), p. 72

foardrachten organisearre oer it taalkontakt tusken it Dútsk en oare Germaanske talen. Dit boek is dêr de wjerslach fan. Twa fan 'e tsien bydragen is it Frysk mei anneks. Jarich Hoekstra giet neier yn op "Friesisch im Sprachkontakt am Beispiel der niederländisch-nordfriesischen Transferenz" (s. 55-75). Hy docht dat yn it ramt fan 'e bekende taalkontaktteory fan Van Coetsem, yn ferbân mei it Frysk yn in rige artikels earder al tapast troch Eric Hoekstra en Cor van Bree. Dêroer wurde nammers troch de auteur ek noch in pear krityske metodologyske nuten kreake. Hoekstra wiist foar it Noardfrysk op in grut tal Nederlânske ynfloeden yn it leksikale berik, spesjaal yn 'e dialekten fan 'e eilannen Föhr, Amrum en Sylt. Dy ûntlieningen moatte har benammen set ha yn 'e 17de en 18de ieu, doe't in wichtich part fan 'e manlike beropsbefolking op Hollânske skippen fear. Ynfloeden yn 'e fonology, morfology en syntaksis wurde ôfwissd, kontra wat Löfstedt en Århammar earder wol útholden hawwe. Ien en oar is in stipe foar Van Coetsem syn teory.

It Sealter Frysk komt yn 'e bondel oan 'e oarder yn Marron Fort syn artikel "Sprachkontakt im dreisprachigen Saterland" (s. 77-98). Net inkeld it taalkontakt kriget dêryn it omtinken, de ferhâlding ta it Aldfrysk en de wichtichste dialektferskillen wurde ek koart behannele, wylst de wichtichste resultaten fan in taalsosjologyske enkête út 1996 ek neamd wurde. Yn paragraaf 5 jout Fort in tal eigenskippen dy't it Heechdútsk net hat, mar fierders liket de ynfloed fan it Heechdútsk oant foar koart beheind west te hawwen. Ynfloed fan it Platdútsk is der dêrfoaroer nammerstemear.

(siebren dyk)

Frederik Johan van der Kuip, Register op De Burmania-sprekwurden. Fryske Akademy, Ljouwert/Leeuwarden (2004).

Frits van der Kuip hat yn in apart boekje in register op syn proefskrift oer de Burmania-sprekwurden makke. De skriuwer neamt it in semantysk register, dat wol sizze dat ynhâldswurden út de sprekwurden no op it spoar kommen wurde kinne. Dat kin fia it Nijfrysk, it Nederlânsk en it Ingelsk. Der steane efteryn ek noch aparte registers op persoansnammen en op toponimen. De ynternasjonale brûkberens wurdt oars wer ûnderstek dien meidat de taljochting allinne yn it Nijfrysk is.

(siebren dyk)

Frits van der Kuip, 'Gysbert Japix en it sprekward', It Beaken 66 (2004), 20-47.

Van der Kuip giet yn dit artikel nei wêr't yn it wurk fan Gysbert Japix sprekwurden bebakt sitte, wat se betsjutte, hoe't se yn it literêre wurk yntegrearre binne, en wêr't se wei komme. De measten binne te finen yn 'e gearspraken. Winliken binne se stik foar stik ek wol op oare plakken oantroffen, wat de auteur ta de konklúzje bringt dat Gysbert-om "trendfolger is".

(siebren dyk)

US WURK LV (2006), p. 73

Gemma Bakker, 'Wy tochten dat foar de bern it Ingelsk better wie. *Taalverschuiving onder Friese emigranten en hun kinderen*', *It Beaken* 66 (2004), 97-126.

Nei oanlieding fan Simmer 2000 is der by emigranten ûndersyk dien nei har brûken fan it Frysk, it Nederlânsk en de nije lânstaal, yn hast alle gefallen it Ingelsk. Der binne fjouwer skiften ûnderskaat: emigranten fan 'e nei-oarlochske emigraasjeweache, emigranten út 'e jierren 1980-1995, harren bern dy't hjir noch opgroeid binne, en bern dy't yn it emigraasjelân op 'e wrâld kaam binne. It taalgebrûk is ferdield nei de persoanlike sfear (bygelyks prate yn jinsels, of ûnder it bidden), de priveesfear (tsjin partner of húshâlding) en it publike domein. It docht bliken dat de âldere emigranten it Frysk of Nederlânsk mear opjûn hawwe. As ferklearring wurdt oanfierd dat de tiid dêr sines dien hawwe sil, mar wat ek meispile hawwe kin, is dat dy lju faak it idee hiene dat de emigraasje wat definityfs wie. De bern en bernsbern litte de taal fan âldfaars erf oars yn in fleanend tempo falle.

(siebren dyk)

Hindrik Sijens, 'Neologismen yn it Frysk. 'Wat wy net hawwe, dat liene wy'', *It Beaken* 66 (2004), 256-298.

Foar it ûndersyk dêr't yn dit artikel ferslach fan dien wurdt, hat de auteur in bestân fan 364 neologismen yn it Frysk oanlein. Dat wurdt foar it Nederlânsk ferlike mei in, folle grutter, bestân dat sammele is op it Instituut voor Nederlandse Lexicologie. In ridlik grut persintaazje Fryske neologismen sit net yn it INL-bestân; se hawwe typysk te krijen mei de regionale sitewaasje. It Frysk brûkt ek signifikant mear de strategy fan 'e ûntliening. Dat wurdt smiten op 'e taal-sitewaasje fan it Frysk, dy't in wiidweidige beskriuwing meikriget. Wa't ek yn syn algemienens mei it fenomeen neologisme yn 'e kunde komme wol, kin by dit artikel ek goed terjochte.

(siebren dyk)

Elsbieta Wąsik, 'Describing Frisian communities in terms of human linguistics'. Yn: *Victor H. Yngve & Zdzislaw Wasik (útjs.), Hard-science linguistics. Continuum, London-New York (2004), 214-224.*

Yn koart bestek wurdt hjir troch dizze Poalske ûndersykster in oersjoch jûn fan 'e maatskiplike posysje fan it Frysk, foar in part ynbêde yn in histoarysk ramt. It doel sil in presintaasje foar in ynternasjonale publyk west ha; wat nijs liket it artikel nammentlik net op te smiten. Der wurde wol allegearre teoretyske fernijings suggerearre, mar dy komme yn dit ferhaal spitigernôch net fierder as it stadium fan de gjalp.

(siebren dyk)

Jarich Hoekstra, 'Alles is fleurich, ik bin it mei. *On the comitative particle mei in Frisian and its counterparts in the other Germanic languages*'. Yn: *L. Cornips & J. Doetjes (útjs.), Lin-*

US WURK LV (2006), p. 74

guistics in the Netherlands 2004. Amsterdam/Philadelphia (2004), 114-124.

Ut dit stik docht bliken dat it komitative partikel *mei* yn it Frysk gâns mooglikheden hat. It kin kombinearre wurde mei alle fjouwer haadwurdssoarten of harren projektsjes (*hja waarden bern mei / ... jong mei; ik ha mei op begraffenis west; hja hat mei dit bedriuw grut makke*), kin in suver komitative funksje mar ek in additative funksje hawwe, en kin him ek oppenearje yn 'e wurdfoarming (*meidirekteur; meiferantwurdlik*). In ferliking mei oare Germaanske talen smyt û.o. op dat it Ingelsk hielendal net sa'n partikel hat, it Dútsk dêrfoaroer ek aardich wat mooglikheden hat en it Nederlânsk wer minder, mar dat hat dan wer as aardige eigenskip dat it twa foarmen hat, *mee* en *mede*. Der binne nochal wat plakbeheinings mei it partikel anneks, dy't de auteur stik foar stik besiket te ferklearjen. Hy einiget it artikel lykwols mei de konstatearring dat der mei dit wurdse noch gâns ûnwis is. (siebren dyk)

Heinrich Schmidt, Wolfgang Schwarz & Martin Tielke (útjs.), Tota Frisia in Teilansichten. Hajo van Lengen zum 65. Geburtstag. Ostfriesische Landschaft, Aurich (2005).

Hajo van Lengen, direkteur fan 'e Ostfriesische Landschaft, is mei pensjoen. Ta gelegenheid dêrfan hat er in feestbondel taskikt krigen mei 24 histoaryske bydragen. In pear binne it synjearjen yn *Us Wurk* wurdich. Sa giet Ernst Schubert yn "Vom Wergeld zur Strafe: Die übersehene Bedeutung der friesischen Rechtsquellen zur Interpretation eines epochalen mittelalterlichen Wandels" (s. 97-120) yn op it fenomeen dat yn it Aldfryske rjocht de straf mei in boete ôfdien wurde koe. Oebele Vries (s. 121-141) ferfettet syn rige leksikologyske stúdzjes fan Aldfryske wurdfoarmen. Hjir giet it om 'e terminology om it begryp "fete" hinne, nammers foarôfgien fan in wiidweidige histoaryske ynliding. It ûnderskied tusken "Totschlagsfehde" en "Adelsfehde" is foar in part ek yn 'e brûkte termen werom te finen.

It lêste artikel yn it boek is fan Thomas Steensen. Yn "Die Nordfriesen zwischen Kiel, Bonn, Kopenhagen, Berlin und Straßburg" (s. 497-518) jout er in moai helder oersjoch fan 'e somtiden hylaryske striid om de erkenning as minderheid. De spjalt yn in pro-Dútsk en in pro-Deensk kamp wurke dêrby faak earslings, mar lettere Europeeske ynfloeden en it opnimmen fan 'e Sorben yn it feriene Dútslân hiene wol har fertuten. (siebren dyk)

Anne Dykstra, 'Halbertsma en de etymologie van tsjoene'. Yn: Jaap Engelsman, Joep Kruijsen, Ewoud Sanders & Rob Tempelaars (útjs.), Taal als levenswerk. Aspecten van de Nederlandse taalkunde. Sdu, Den Haag (2005), 42-46.

Nicoline van der Sijs is op 1 april 2005 50 jier wurden, en dêrta krige dat, yn 'e wurden fan 'e redaksje, "taalkundig

US WURK LV (2006), p. 75

instituut op zich” in feestbondel. Anne Dykstra leveret dêryn in bydrage oer Joast Halbertsma syn aventoeren mei de etymology fan it wurd *tsjoene*. Yn 1822 komt er fuort al mei trije hiel ferskillende mooglikheden. Tweintich jier letter komme dêr yn korrespondinsje mei Grimm wer in stikmannich oaren by, en yn syn *Lexicon Frisicum* jout er noch wer oare oplossings. Dêr sit ek Buma sines út 1959 by, mar Halbertsma hat dy sa ûnopfallend en sa ûnoertsjûgjend presintearre dat Buma him mooglik dêrom oer de kop sjoen hat. (siebren dyk)

Renée van Bezooijen & Charlotte Gooskens, 'Intertalig tekstbegrip. De begriipelijkheid van Friese en Afrikaanse teksten voor Nederlandse lezers', Nederlandse Taalkunde 10 (2005), 129-152.

De begryplikens fan it Frysk op it mêd fan it lêzen wurdt hjir ferlike mei dy fan it Afrikaansk. Dy beide talen binne útsocht omdat se op it Nederlânsk lykje, ek al beweecht de iene him fan it Nederlânsk ôf en de oare him der nei ta. It docht bliken dat de twa testploegen studinten it Frysk nochal wat dreger fine om te snappen as it Afrikaansk. As ferklearring dêrfoar wurdt de konstataarre gruttere lingwistyske ôfstân oanfierd. De wat positivere attitude foar it Afrikaansk oer soe ek in rolle spylje kinne, mar dy achtsje de auteurs net trochslachjaand. Mar ja, at jo dy û.o. ek mjitte mei de fraach “Spreekt Friesland/Zuid-Afrika je aan als vakantiebestemming?”, dan koene der ek noch wol ris hiele oare dingen meispylje as de taal fan it gebiet. Súdafrikanen wurde oars wat sympatiker en yntelliginter, mar wol minder betrouber achte as Friezen. Wat yn it artikel hielendal net problematisearre wurdt, is de taalnoarm. Sa komme yn ‘e testtekst “frijgesellen” foar, dy’t ynienen in “sukkel” blike te wêzen. Dêr hie de lingwistyske ôfstân maklik noch wat grutter wurde kind, ek sûnder dat de tekst upgrade wie ta Jarich Hoekstra-Frysk.

(siebren dyk)

Jenny Doetjes & Jeroen van de Weijer (útjs.), Linguistics in the Netherlands 2005. Amsterdam/Philadelphia (2005), John Benjamins Publishing Company.

Mei “How easy is it for speakers of Dutch to understand Frisian and Afrikaans, and why?” (s. 13-24) komme Van Bezooijen en Gooskens yn dizze bondel mei in soarte fan ferfolch op har artikel yn *Nederlandse Taalkunde*. De mûnlinge fersteanberens wurdt no ek behannele. Dy fan it Frysk blykt dan ynienen - ek wat te fernuvering fan ‘e beide auteurs - folle tichter by dy fan it Afrikaansk te lizzen. As reden wurdt oanhelle dat de útfierde test miskien wol net betrouber west hat.

Foar belang fan it Frysk is ek N. Corver en M. van Oostendorp har artikel “Low Saxon possessive pronominals. Syntax and phonology” (s. 73-86), hoewol’t de oerienkomstige Fryske foarmen net neamd wurde. It giet oer it foarkommen fan it besitlik foarnamwurd yn selsstannich gebrûk, lykas

US WURK LV (2006), p. 76

yn Frysk *mines, minen, minent*. Leechsaksyske dialekten ha sokke foarmen ek, en (benammen súdliker?) ek wol mei it beskaat lidwurd der noch foar. In eardere opfetting fan Van Haeringen, dat dy *-t* in suver fonologysk taheaksel is, wurdt ôfwiisd. De auteurs wolle der op ta dat yn it elemint *-en* in pronominaal *één* ferskûle sit, en dat *-t* de realisaasje fan in possessyf haad is.
(siebren dyk)

A. Versloot, 'De skriuwer op it spoar: resjersjewurk yn de Fryske literatuer', De Pompeblêden 76 (2005), 62-65.

In moai stikje speurderswurk fan Versloot, dy't sjen lit hoe't mei help fan dialektologyske helpmiddels skriuwers lokalisearre wurde kinne. It giet om de ûnbekende auteur fan in Midfryske tekst út 1795, dy't begjint mei de wurden "Brief van ien aod Meniste Preker aan zyn volkje di het vordoon hienne". Tanksij de trochsneed fan 'e dialektyske spried fan wurden as *hawwe, wat, sille, mannich* en *west* komt Versloot der op út dat dy "Meniste Preker" yn it eardere Utingeradiel socht wurde moat. Histoarysk is dat net hielendal tafallich, want dy gritenij hie ein 18de ieu it heechste persintaazje menisten fan Fryslân.

(siebren dyk)